

Huittisten kaupungin
päihde- ja mielenterveys-
suunnitelma
2022 - 2025

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Päihde- ja mielenterveystyötä ohjaavia taustatekijöitä	3
2.1 Päihde- ja mielenterveystyötä ohjaavia lakeja ja suosituksia	3
2.2 Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020 – 2030 painopisteet	4
3. Huittisten kaupungin päihde- ja mielenterveyssuunnitelma	5
3.1 Huittisten päihde- ja mielenterveystyön kehittämisen taustaa	5
3.2 Tilastotietoja Huittisten päihde- ja mielenterveystilanteesta	7
3.3 Päihde ja mielenterveyssuunnitelman tavoitteet	7
3.4 Suunnitelmassa käytetyt käsitteet	8
3.4.1 Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö	8
3.4.2 Varhainen puuttuminen	9
3.4.3 Mini-interventio	9
4. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön toteutus Huittisissa	10
4.1. Ennaltaehkäisy perheiden kanssa tehtävän työn keinoin	11
4.2 Koulujen ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö	12
4.3 Nuorisotyön rooli ehkäisevässä päihde- ja mielenterveystyössä	14
4.4 Aikuissoosiaalityön rooli ehkäisevässä päihde- ja mielenterveystyössä	15
4.5 Terveyskeskuksen aikuistyön rooli ennaltaehkäisevässä päihde- ja mielenterveystyössä	16
4.6 Huittisissa tehtävä muu ennaltaehkäisevä työ	16
5. Korjaava päihde- ja mielenterveystyö	19
5.1 Huittisten kaupungin tuottamat palvelut	19
5.2 Satakunnan sairaanhoitopiiri, Huittinen/Harjavallan sairaala/Pori	19
5.3 Avohuollon ostopalvelut	20
Sastamalassa toimii lisäksi yhdistyksen ylläpitämä Asumisyksikkö Tukitalo, joka tarjoaa asumiseen ja arkiasioiden hoitamiseen tukea mm. mielenterveysdiagnoosin saaneille henkilöille. Yksikössä on viitekehyksenä toipumisorientaatio	20
5.4 Laitospalvelut	21
5.5 Julkisia palveluja täydentävät palvelut	21
6. Päihde- ja mielenterveystyön kehittämistoimenpiteet	22
7. Seuranta ja arviointi	22

1. Johdanto

Tässä päihde- ja mielenterveyssuunnitelmassa luodaan katsaus nykyiseen palvelujärjestelmään ja ennaltaehkäisevään työhön. Painopiste on ennaltaehkäisevässä päihdetyössä, varhaisvaiheen päihde- ja mielenterveyshuollon kehittämisessä, varhaisen puuttumisen ja toiminnan yhdenmukaistamisessa. Pääpaino Huittisten päihde- ja mielenterveyshuollossa on pyritty suuntaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluihin kehittämällä Huittisten omaa varhaisvaiheen mielenterveys- ja päihdetyön toimintaa sekä tiivistämällä toimijoiden välistä yhteistyötä. Peruspalveluissa päihde- ja mielenterveyshuolto nähdään osana perustehtävää. Riittävien, monipuolisten, joustavien ja laadukkaiden päihde- ja mielenterveyspalvelujen järjestäminen Huittisissa edellyttää hyvää yhteistyötä eri tasoilla toteutettavien sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelujen ja erityispalvelujen kesken. Laadukkaalla päihde- ja mielenterveyshuollolla vähennetään muiden palvelujen tarvetta ja saadaan aikaan myös taloudellisia säästöjä.

Päihde- ja mielenterveyshuolto liitetään entistä tiiviimmin yhteen, koska yhä useammalla asiakkaalla on sekä mielenterveys- että päihdeongelmia. Tämän vuoksi myös valtakunnallinen suuntaus on, että kunnissa tehdään yhteinen päihde- ja mielenterveyssuunnitelma. Tällä tavoitellaan hoidon vaikuttavuuden paranemista. Huittisten päihde- ja mielenterveyssuunnitelman ensimmäinen versio oli osa Länsi 2012- päihde- ja mielenterveyshuollon kehittämishankkeen Huittisten pilottia. Jatkossa päihde- ja mielenterveyssuunnitelma pitäisi liittää osaksi lakisääteistä hyvinvointisuunnitelmaa.

2. Päihde- ja mielenterveyshuoltoa ohjaavia taustatekijöitä

2.1 Päihde- ja mielenterveyshuoltoa ohjaavia lakeja ja suosituksia

Päihde- ja mielenterveyspalveluja tuotetaan sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluina. Päihdetyön järjestämisvastuuta määrittävät useat lait. Perustuslain (731/1999) mukaan kunnan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Kuntalain (410/2015) 1 §:n mukaan kunnan velvollisuus on edistää asukkaidensa hyvinvointia. Päihdehuoltolaki (41/1986) velvoittaa kunnat järjestämään päihdehuollon palvelut sisällöltään ja laadultaan sellaisiksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) ohjaa päihdehaittojen vähentämiseksi tehtävää työtä. Työ kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentämisen. Lain mukaan kunnissa tulee olla toimielin vastaamassa ehkäisevästä päihdetyöstä. Huittisissa tämä toimielin on valtuuston nimeämä päihdetyön työryhmä. Toimielimen tehtävänä on: 1) huolehtia kunnan päihdeolojen seurannasta ja niitä koskevasta tiedotuksesta; 2) huolehtia siitä, että päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle; 3) lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa kunnan tehtävissä; 4) esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia kunnan hallinnossa, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimissa sekä elinkeinotoimissa; 5) huolehtia siitä, että 4 kohdassa tarkoitetut kunnan toimet sovitetaan yhteen poliisin, alkoholilain (1102/2017) ja tupakkalain (549/2016) noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja

sitä tukevien toimien kanssa. Päihdetyön työryhmän tehtävänä on päivittää määräajoin Huittisten päihdestrategia ja asettaa yksityiskohtaiset kehittämistavoitteet Huittisissa tehtävälle päihdetyölle.

Päihdetyötä ohjaavat osaltaan myös sosiaalihuoltolaki (1301/2014), terveydenhuoltolaki (1326/2010), kansanterveyslaki (66/1972), erikoissairaanhoidolaki (1062/1989) sekä lastensuojelulaki (417/2007). Lakien lisäksi on olemassa alkoholi- ja huumeongelman käypä hoito- suosituksia (2018), joiden tavoitteena on parantaa ja selkeyttää päihdeongelman hoitoa, lisätä tietoa ja vaikuttaa asenteisiin, parantaa moniammatillista yhteistyötä ja edistää verkostoitumista. Käypä hoito -suosituksia on laadittu myös depressiosta (2020), tupakoinnista, nikotiiniriippuvuudesta ja vieroitushoidoista (2018), skitsofreniasta (2020), epävakaasta persoonallisuudesta (2020) sekä kaksisuuntaisesta mielialahäiriöstä (2021).

Lastensuojelulaissa (417/2007) ja terveydenhuoltolaissa (1326/2010) todetaan, että lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja lapselle on turvattava riittävä hoito ja tuki, kun lapsen vanhempi, huoltaja tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö saa päihde- tai mielenterveyspalveluja. Mielenterveislain (1116/1990) 3 §:n mukaan kunnan tulee huolehtia alueellaan tässä laissa tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen järjestämisestä osana kansanterveystyötä ja sosiaalihuoltoa. Mielenterveyspalveluiden tulisi vastata sekä sisällöltään että laajuudeltaan alueella esiintyvään tarpeeseen. Lain mukaan avopalvelut ovat ensisijaisia, ja kaikkineen palvelujärjestelmän tulisi tukea oma-aloitteista hoitoon hakeutumista ja itsestä suoriutumista.

Lasten- ja nuorten palveluita kehitettäessä kehittämistyötä linjaavat asetus neuvolatoiminnasta sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta (338/2011), laki nuorisolain muuttamisesta (693/2010), perusopetuslain muutos (642/2010), laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) ja maahanmuuttajien osalta laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010). Keskeisiä kehittämiskohteita päihde- ja mielenterveyden edistämisessä ovat lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen tukeminen ja terveyden ylläpitäminen, osallisuuden, harrastustoiminnan ja päihde- ja mielenterveyden tukeminen, varhaiskasvatus, perusopetus ja ohjaaminen opiskelussa eteenpäin, perheen verkostoitumisen sekä lasten ja vanhempien vuorovaikutuksen tukeminen.

Päihtyneen henkilön akuuttihoitoa säätelee sosiaali- ja terveysministeriön antamat ohjeet (STM 2006:65). Opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta erällä lääkkeillä säädetään STM:n asetuksella (33/2008): § 4 mukaan opioidiriippuvaisen hoidon tarve tulee arvioida ja hoito toteuttaa sellaisessa terveyskeskuksessa, päihdehuollon yksikössä tai vankeinhoitolaitoksen terveydenhuollon yksikössä, jossa on hoidon antamiseen perehtynyt hoidosta vastaava lääkäri ja toiminnan edellyttämä muu henkilökunta sekä muut edellytykset hoidon antamiseen. Huumaussainepoliittisessa toimenpideohjelmassa (2002) annetaan ohjeita huumeongelman ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi.

2.2 Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020 – 2030 painopisteet

Strategiassa on viisi painopistettä, joita ovat mielenterveys pääomana, lasten ja nuorten mielenterveys, mielenterveysoikeudet, palvelut ja mielenterveysjohtaminen. Mielenterveys pääomana näkyy perheiden, yhteisöjen ja koko yhteiskunnan tasolla yleisenä hyvinvointina ja psyykkisen kuormittuneisuuden vähenty-

misenä. Väestön mielenterveys vaikuttaa työelämän tuottavuuteen ja psyykkiset sairaudet aiheuttavat merkittävän osan sairauspoissaoloista ja työkyvyttömyyseläkkeistä. Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen liittyy kansalliseen lapsistrategiaan, jonka tarkoituksena on luoda hallituskaudet ylittävä ja eri hallinnonalat yhdistävä lapsi- ja perhemyönteisen Suomen visio. Mielenterveyden perusta rakentuu lapsuuden ja nuoruuden kehitysympäristöissä ja mielenterveyttä voidaan tukea tehokkaasti, kun tunnistetaan lapsuus- ja nuoruusvaiheen merkitys ihmisen koko elämän hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. Mielenterveysoikeuksien toteutuminen suojaa kaikkien mielenterveyttä ja oikeuksien toteutumiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota mielenterveyspalveluissa. Näiden perustana on yleismaalimalliset ihmis- ja perusoikeudet. Mielenterveysoikeuksiin sisältyy myös suojaavien tekijöiden vahvistaminen ja sitä vaarantavien tekijöiden vähentäminen. Palvelut tulisi olla asiakaslähtöisiä, oikea-aikaisia ja saavutettavia sekä vastata ihmisten tarpeisiin. Hyvä mielenterveysjohtaminen on osa hyvinvointijohtamista ja sosiaali- ja terveysjohtamista, joka toteutuu suunnitelmallisesti kokonaisuutena ylittäen hallinnolliset rajat. Alueellisella ja kunnallisella tasolla tuloksellinen mielenterveysjohtaminen on pitkäjänteistä mielenterveyden edistämistä ja se edellyttää päämäärätietoista, tavoitteellista, vaikuttaviin interventioihin ja tutkittuun tietoon perustuvaa sekä riittävän hyvin resursoitua työtä.

Edellisten lisäksi strategian toimeenpano painottuu itsemurhien ehkäisyohjelman käynnistämiseen ja mielenterveysosaamisen lisäämiseen ihmisten arkiympäristöissä osana laajempaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Strategian toimenpiteisiin sisältyy pilotointi tutkimusnäyttöön perustuvavasta mielenterveyskuntoutujien tuetun työllistymisen toimintamallista, jossa kuntoutus ja työhönvalmennus toteutuvat hoidon sisällä. Mielenterveyden häiriöt ovat kansanterveydellinen haaste ja palveluiden saatavuus tulee saattaa muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden tasolle. Palveluihin luetaan mukaan myös päihdepalvelut. Kansallisen strategian mukaan palveluja kehitetään osana Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmaa. Tavoitteena on, että perustason palveluissa on vuonna 2022 käytössä vaikuttavia menetelmiä eri ikäryhmien mielenterveyshäiriöiden varhaiseen hoitoon, kuten varhainen päihdehäiriöiden hoito, itsemurhavaarassa olevien hoito ja opiskeluhuollon varhaiset interventiot. Lisäksi menetelmien ylläpitämiseksi ja häiriöiden tunnistamiseksi sekä hoidon tueksi tulisi kehittää yhteistyön rakennetta perustason ja erikoissairaanhoidon kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2020:6)

3. Huittisten kaupungin päihde- ja mielenterveyssuunnitelma

3.1 Huittisten päihde- ja mielenterveystyön kehittämisen taustaa

Päihde- ja mielenterveysongelmilla on suuri kansanterveydellinen merkitys. Varhainen puuttuminen ja oikea-aikaiset ja oikein suunnatut tuki- ja hoitotoimenpiteet voivat vähentää päihde- ja mielenterveysongelmista johtuvaa työkyvyttömyyttä ja siitä aiheutuvia seurauksia sekä yksilö- että yhteiskunnan tasolla. Päihde- ja mielenterveysongelmat ovat taakka, joihin on saatava apua mahdollisimman helposti kuntalaisten arjessa. Päihde- ja mielenterveystyön kehittäminen parantaa koko yhteiskunnan hyvinvointia.

Mielenterveys rakentuu elämän arkiympäristöissä. Terveystuon organisaatiot ja palvelut tarjoavat apua erilaisiin ongelmatilanteisiin, mutta mielenterveyden edistämistyötä tulee myös Huittisissa tehdä niissä ympäristöissä, joissa lapset, nuoret ja aikuiset elävät ja viettävät aikaansa. Lapset puheeksi menetelmä

on otettu terveyskeskuksessa ja varhaiskasvatuksessa käyttöön vuonna 2015 ja käyttöä on laajennettu myös sosiaalipalveluihin koulutuksen avulla. Lapset puheeksi -työmalli (Tytti Solantaus, THL) perustuu ymmärrykseen mielenterveyden häiriön vaikutuksista vanhemmuuteen ja lapsiin sekä tietoon tekijöistä, joiden avulla vanhemmat voivat tukea lapsen ja nuoren kehitystä. Lapsilla on vaara saada itsekin mielenterveyden ongelmia, mutta on myös asioita, joita vanhemmat voivat tehdä tukeakseen lapsiaan ja ehkäistäkseen ongelmien syntyä.

Nuoren päihteiden käyttöön vaikuttavat monet tekijät, muun muassa kulttuuri ja ympäristö, jossa nuori elää, ystävät ja yhteiset tavat viettää vapaa-aikaa heidän kanssaan, muiden perheen jäsenten päihteiden käyttö ja asenteet päihteitä kohtaan sekä nuoren itsetunto ja usko itseensä (Niemelä 2008). Poikittaistutkimusten mukaan päihteitä käyttävillä nuorilla on muita enemmän mielenterveyden häiriöitä ja esimerkiksi tupakoivat ja runsaasti alkoholia käyttävät nuoret ovat itsetuhoisempia kuin ne nuoret, jotka eivät tupakoi ja käyttävät alkoholia kohtuullisesti tai eivät ollenkaan (Laukkanen 2010). Lisäksi runsas alkoholin käyttö ja päivittäinen tupakointi on yhteydessä runsaaseen psykosomaattiseen oireiluun. Seurantatutkimukset ovat osoittaneet, että varhain aloitetulla päihteiden käytöllä on yhteys muun muassa nuoren myöhempään päihteiden käyttöön, hyvinvointiin ja mielenterveyteen (Pitkänen 2005).

Mielenterveys- ja päihdeongelmilla on yhteisiä suojaavia tekijöitä ja riskitekijöitä. Nämä liittyvät muun muassa päihteiden saatavuuteen ja käyttötapoihin, lapsuuden kasvuolosuhteisiin sekä biologiseen ja psyykkiseen haavoittuvuuteen. Koska riskitekijät ovat yhteisiä, mielenterveyttä edistävässä työssä ja ehkäisevässä päihdetyössä ovat samantyyppiset interventiotkin usein vaikuttavia. Avainhaasteena Huittisissa on peruspalvelujen edelleen kehittäminen, johon päihde- ja mielenterveysstrategian päivittäminen antaa hyvän välineen. Nykyisten valtakunnallisten suositusten mukaisesti Huittisissa pääpaino päihde- ja mielenterveys-työn kehittämisessä on asetettu varhaiseen puuttumiseen, peruspalveluihin sekä mielenterveyden edistämiseen ja ennaltaehkäisyyn. Kohderyhmään kuuluvat kaikki kuntalaiset, erityishuomio on kiinnitetty lapsiin ja nuoriin.

Ennalta ehkäisevää päihdetyötä tehdään Huittisten peruspalveluissa laajasti. Ennalta ehkäisevää työtä tehdään muun muassa perhe-, sosiaali- ja terveyskeskuksessa päihdetiedotuksella, vanhemmuuden tukemisella ja varhaisella puuttumisella ja polikliinisessa työssä tiedotuksen ja mini-intervention keinoin, koulutoidessa koulujen oppilashuoltosuunnitelman kautta, päihdekasvatuksella ja varhaisella puuttumisella sekä nuoris- ja liikuntapalveluissa nuorten kasvun ja osallisuuden tukemisella, päihteettömillä nuorisotiloilla ja erilaisin tilaisuuksin sekä varhaisella puuttumisella.

Huittisten päihdetyön kokonaisuus rakentuu ehkäisevästä ja korjaavasta päihdetyöstä. Ehkäisevä päihdetyö on osa laajempaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, jota tehdään koko yhteiskunnassa. Korjaava työ sisältää päihdehuollon omat hoito- ja kuntoutuspalvelut. Korjaavaa päihdetyötä tehdään useimmiten yhdessä mielenterveyspalveluiden kanssa, koska monilla päihdeongelmaisilla on myös mielenterveysongelmia. Ehkäisevä ja korjaava päihdetyö eivät ole keskenään selkeästi erottuvia ja tarkkarajaisia, vaan ehkäisevä päihdetyö voi olla myös korjaavaa työtä ja korjaava työ joiltain osiltaan ehkäisevää työtä, varsinkin jos asiaa tarkastellaan tehtävän työn seurannaisvaikutuksien kautta.

3.2 Tilastotietoja Huittisten päihde- ja mielenterveystilanteesta

Terveiden ja Hyvinvointilaitoksen (THL) julkaiseman virallisen tilaston (Päihdetilastollinen vuosikirja 2021) mukaan Suomessa alkoholijuomien kokonaiskulutus vuonna 2020 oli 9,2 litraa sataprosenttiseksi alkoholiksi muutettuna 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti. Vastaava luku Huittisissa oli 11,3 litraa.

Lastensuojeluun tuli vuonna 2018 lapsen päihteidenkäyttöön tai sen epäilyyn liittyviä lastensuojeluilmoituksia 88. Suoranaisesti vanhempien alkoholin käytöstä johtuneiden syiden perusteella lastensuojeluilmoituksia tuli 86.

Poliisin tietoon tulleita rattijuopumustapauksia Huittisissa oli vuonna 2020 yhteensä 34, joista rattijuopumuksia 21 ja törkeitä rattijuopumuksia 13. Huumausainerikoksia poliisin tietoon tuli 34, jotka jakautuivat huumausaineen käyttörikoksiin 25, huumausainerikoksiin 8 ja törkeään huumausainerikokseen 1. Tilastoa luettaessa täytyy muistaa se, että jos ajaa huumaantuneena niin siinä täyttyy sekä rattijuopumuksen että huumausaineen käyttörikoksen tunnusmerkistö.

Kouluterveyskysely 2021 raportin mukaan vuoteen 2019 verrattuna alkoholin käyttö on vähentynyt. Yläkoululaisista 8. ja 9. luokan oppilaista 14,9 % ilmoitti olevansa tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa vuonna 2021, kun se vuonna 2019 oli 17,6 %. Vastaava luku on Satakunnassa v.2021 9,3 %. Tupakoivien osuus on yläkoulussa hieman laskenut. Päivittäin tupakoivia on kuitenkin Huittisissa enemmän (9,1 %) kuin Satakunnassa (6,7 %) keskimäärin. Huittislaisista nuorista on kokeillut laittomia huumeita 2021 (3,6 %) ja Satakunnassa (8,6 %). Huittisten luku oli laskenut vuodesta 2019 (11 %)

Yksinäisyyden kokemus yläkoululaisilla on lisääntynyt. Vuonna 2021 yläkoululaisista 16,2 % ilmoitti, että tuntee itsensä yksinäiseksi. Yksinäisyyden kokemusta oli v.2019 13,4 %. Satakunnassa vastaava luku oli v.2019 10,8 ja v. 2021 16,4 %. Huittisten yläkoululaiset kokevat ikätovereitaan enemmän kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Huittisissa v. 2021 23,2 % vastasi kokevansa ahdistuneisuutta, kun vastaava luku oli satakuntalaisilla 18,6 %

3.3 Päihde ja mielenterveyssuunnitelman tavoitteet

Huittisten päihde- ja mielenterveystyön painopiste on sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluissa. Eri-tyishuomio kiinnitetään varhaiseen puuttumiseen, ennaltaehkäisyyn, mielenterveyden edistämiseen ja päihdehaittojen oleelliseen vähentämiseen. Peruspalveluissa päihde- ja mielenterveystyö nähdään osaksi perustehtävää. Nuorten mielenterveyden edistäminen tapahtuu kaikissa niissä arkisissa yhteisöissä, joissa nuoret elävät ja viettävät aikaansa. Tämä tarkoittaa sitä, että nuoria kuunnellaan, ollaan heidän asioistaan kiinnostuneita sekä rohkaistaan ja kannustetaan heitä kasvamaan omaksi itsekseen.

Keskeisinä päihde- ja mielenterveyssuunnitelman tavoitteina Huittisissa on:

1. Panostaa päihdeongelmien ja mielenterveyshäiriöiden varhaiseen tunnistamiseen, ennaltaehkäisyyn sekä varhaiseen puuttumiseen peruspalveluissa
2. Tehostaa varhaisessa vaiheessa tarjottavaa hoitoa perusturvakeskuksessa avohoitopainotteisesti
3. Huolehtia riittävien, korkealaatuisten ja joustavien peruspalveluiden saatavuudesta

4. Vahvistaa toimivaa yhteistyötä perus- ja erityispalveluiden, eri palveluntuottajien ja ammattiryhmien välillä huomioiden hoidon oikea porrastus, työnjako ja hoidon jatkuvuus
5. Parantaa osaamista perusturvakeskuksen toimijoilla, painopiste vuorovaikutuksen toimivuudessa

Päihde- ja mielenterveystyön keskeisinä arvoina Huittisissa ovat asiakaslähtöisyys, osallisuus, ihmisarvon kunnioitus, luottamuksellisuus, voimavaralähtöisyys, tasa-arvoisuus, moniammatillisuus sekä yhteisvastuullisuus.

3.4 Suunnitelmassa käytetyt käsitteet

3.4.1 Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö

Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö on osa laajempaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, jota tehdään koko yhteiskunnassa. Päihteillä tarkoitetaan kaikkia huumaavassa tai päihtymistarkoituksessa käytettäviä aineita, niin alkoholia, huumeita, lääkkeitä kuin muitakin kemiallisia aineita kuten puhdistusaineita ja liimoja. Nykyään myös toiminnalliset riippuvuudet, kuten peliriippuvuus, kuuluvat ehkäisevän päihdetyön kenttään.

Ehkäisevällä päihdetyöllä ehkäistään ja vähennetään päihteiden käyttöä. Erityisesti pyritään vaikuttamaan asukkaiden päihteitä koskevaan tietouteen, asenteisiin sekä päihteiden käyttötapoihin, vähentämään päihteiden kysyntää, tarjontaa ja saatavuutta, edistämään päihteettömiä elintapoja, kiinnittämään huomiota päihdehaitoilta suojaaviin tekijöihin ja riskitekijöihin sekä ymmärtämään ja hallitsemaan päihdeilmiötä. Alkoholihaittojen ehkäisemisessä pyritään yhdistämään toimivaksi kokonaisuudeksi kansalaisten oma juomisen sääteily, viranomaisten toiminta sekä alkoholia myyvien markkinoiden toimintatavat.

Ehkäisevällä mielenterveystyöllä tarkoitetaan toimintaa, jonka tavoitteena on ehkäistä mielenterveyshäiriöiden ilmaantuvuutta. Painopiste on mielenterveysongelmien ja –häiriöiden varhaisessa tunnistamisessa. Hoitoa vaille jäänyt häiriö tai muu kehityksen este voi heijastua pitkälle tulevaisuuteen. Häiriöiden varhainen tunnistaminen ja hoito parantavat ennustetta, ja ne ovat myös parhaat aseet aikuisiän mielenterveyshäiriöiden ehkäisyssä. Eri tutkimusten mukaan noin 20–25 prosenttia nuorista kärsii jostain mielen terveyden häiriöstä ja ne ovat koululaisten ja nuorten aikuisten tavallisimpia terveysongelmia. Eri-laisia häiriöitä voi olla useampia yhtä aikaa. Nuoruusiän kehityksen arvioinnissa tarkastellaan nuoren toimintakykyä eri asioissa (esim. koulusuoriutuminen, terveydestä ja turvallisuudesta huolehtiminen, ihmissuhteet ikätovereihin ja aikuisiin). Oireiden ja häiriöiden varhainen tunnistaminen on tärkeää, jotta ongelmien pitkittymiseltä ja vaikeutumiselta vältytään.

Ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö tarkoittaa yksilötasolla elämänhallinnan vahvistamista, yhteisötasolla hyvinvoinnin lisäämistä ja yhteiskunnan tasolla yleisiin arvoihin vaikuttamista. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön päämääränä on kansalaisten terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen.

3.4.2 Varhainen puuttuminen

Varhainen puuttuminen tarkoittaa toimimista mahdollisimman varhain, mahdollisimman avoimesti ja mahdollisimman hyvässä yhteistyössä ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi. Olennaista on toimia silloin, kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on runsaasti. Varhaisen puuttumisen periaatteena on, että ongelmaan tarttuu heti se työntekijä, joka havaitsee, ettei kaikki ole kunnossa. Keskeisiä asioita varhaisessa puuttumisessa on rohkea asian puheeksi ottaminen ja moniammatillinen yhteistyö. Varhaista puuttumista palvelee muun muassa lastensuojelulakiin perustuva käytäntö, jolloin nuoren päihteiden ongelmakäytön tullessa esille terveydenhuollossa asiasta tehdään ilmoitus lastensuojeluun.

Päihdehoidon kannalta tehokkainta on puuttua alkoholinkäyttöön jo riskikäytön vaiheessa. Koska riskikäyttäjällä ei ole todettavissa varsinaisia haittoja tai alkoholiriippuvuutta, hän ei useinkaan itse pidä alkoholinkäyttöään ongelmakäyttönä. Alkoholien käytön lyhyt neuvonta eli mini-interventio on tutkitusti tehokas ja toimiva tapa havahduttaa riskikäyttäjää vähentämään alkoholien käyttöään ajoissa ja ehkäisemään alkoholiriippuvuuden syntymistä. Mini-interventio voidaan toteuttaa esimerkiksi terveyskeskuksessa tai sosiaalitoimistossa muun asioimiskäynnin yhteydessä.

3.4.3 Mini-interventio

Mini-interventiolla tarkoitetaan alkoholien riskikäytön tunnistamista ja käyttöön suhteutettua lyhytneuvontaa. Mini-intervention perusajatuksena on saada asiakas itse tunnistamaan ja tiedostamaan oma alkoholien riskikäyttönsä sekä mahdollisen suurkulutuksen. Tunnistamalla ja tiedostamalla oman alkoholinkäyttönsä asiakasta motivoidaan pohtimaan omaa alkoholinkäyttöään, tekemään päätöksen alkoholien käytön vähentämiseksi ja mahdollisesti lopettamaan juomisen kokonaan. Mini-intervention yhteydessä asiakkaalle annetaan tietoa alkoholihaitoista ja itsehallintatietoa alkoholien käytön vähentämiseksi. Kohderyhmän tunnistuksen apuna paljon käytetty menetelmä on Maailman terveysjärjestön WHO:n kehittämä Audit-testi¹ (Alcohol Use Disorders Identification Test) ja/tai henkilökohtainen haastattelu.

Mini-interventiolla ei hoideta päihderiippuvuutta, vaan sillä nimenomaan tunnistetaan vielä varhaisvaiheessa olevia ongelmia. Päämääränä on alkoholien käytön vähentäminen. Päihteiden käytön puheeksi ottaminen kuuluu sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijän perusosaamiseen. Vastuu puheeksi ottamisesta on työntekijällä, vaikka asiakas itse onkin vastuussa päihteiden käytöstään ja muutoksestaan. Suomalaisten ja kansainvälisten tutkimusten (www.phepa.net) mukaan kertaluonteisellakin keskustelulla on alkoholien kuluksen selvä vähentävä vaikutus.

3.4.4 Alkoholien käytön riskitasot

Eri maissa terveystapoja koskevassa väestöviestinnässä ja neuvonnassa käytetyt riskirajat poikkeavat toisistaan muun muassa sen mukaan, arvioidaanko vähäisen, kohtalaisen vai korkean riskin tasoa. Käypä hoito suosituksen (2018) mukaisesti korkean riskin tasoksi on arvioitu naisilla noin 2 annosta säännöllisesti päivittäin tai yhteensä 12–16 annosta viikossa. Miehillä korkean riskin taso on 3 annosta säännöllisesti päivittäin tai yhteensä 23–24 annosta viikossa. Tämä arvioitu raja on *hälytysraja*, jonka ylittyessä terveydenhuollon

¹ Kymmenen kysymyksen Audit on todettu toimivaksi alkoholien suurkulutuksen tunnistajaksi. Lisätietoja ja Audit-testi sähköisessä muodossa löytyy osoitteesta <http://www.paihdelinkki.fi/testaa/audit>.

tulee viimeistään puuttua asiaan, koska kyseiset määrät lisäävät jo merkittävästi terveyshaittoja. Neuvonnassa on syytä ottaa huomioon potilaan ikä, ruumiinrakenne, perintötekijät ja muut alkoholisairauksien riskitekijät, samoin hänen halukkuutensa muuttaa elämäntapojaan.

Varhaisimmat merkit GT-arvon suurenemisesta havaitaan miehillä jo 14 ja naisilla 7 viikoittaisen alkoholiannoksen käytön yhteydessä. Kohtalaisen riskin tasona voidaan siis pitää miehillä 14 ja naisilla 7 annosta viikossa. Runsas kertajuominen (naisilla 5–6 ja miehillä 6–7 annosta kerralla) viikoittain tai toistuva humalahakuinen juominen suurentaa merkittävästi tapaturmariskiä.

Suomalaisen ravitsemussuosituksen mukaan naisen ei tulisi käyttää enempää kuin yksi annos eikä miehen enempää kuin kaksi annosta alkoholia päivässä. Meta-analyysin tulokset, joissa vertailtiin seitsemää EU-maata sen osalta, miten eri kuolemansyiden riskit eri alkoholinkäytön tasoilla yhdistyvät yli eri syiden, tukivat suomalaisessa ravitsemussuosituksessa esitettyjä "vähäisen riskin" tasoja. Vähäisen riskin tasoa ei pidä tulkita turvarajaksi; sitä pienempikin alkoholinkäyttö voi suurentaa haittariskiä.

Alkoholinkäyttöä raskauden aikana tulisi välttää. Erityinen riski liittyy humalahakuiseen juomiseen, koska se lisää fetaalialkoholioireyhtymien (FASD) ja spontaanin keskenmenon sekä lapsen kognitiivisten toimintojen heikkenemisen vaaraa. Säännöllinen 2–4 annosta päivittäin tai humalahakuinen 4–5 alkoholiannosta kerralla alkoholinkäyttö raskauden aikana suurentaa merkittävästi FASD diagnoosin kriteerien täyttävän sikiövaurion riskiä. Sikiön hyvinvoinnin varmistavaa "turvallisen juomisen" rajaa ei tunneta, joten odottavan äidin täysraittius on myös sikiön terveyden kannalta ainoa varmasti turvallinen valinta.

Nuorilla aikuisilla (19–24-vuotiaat) voidaan soveltaa aikuisille tarkoitettuja riskirajoja. Nuorille (alle 18-vuotiaille) ei voida asettaa suositusta turvallisesta alkoholinkäytön riskitasosta. Nuoren alkoholinkäyttö on aina riskikäyttöä. Nuorten humalahakuinen alkoholinkäyttö suurentaa alkoholin käyttöhäiriöiden riskiä myöhemmällä iällä. Nuorilla alkoholimyrkytykset ovat yleisempiä kuin muilla käyttäjillä: nuorten alkoholinkäyttö on usein humalahakuisempaa, ja heillä alkoholi pienentää usein voimakkaasti verensokeriarvoa.

Ikääntyneillä alkoholinkäytön riskitasot ovat matalammat kuin työikäisillä. Ikääntymisen ja sairauksien myötä elimistön kyky sietää alkoholia heikkenee. Lisäksi sairaudet ja lääkehoidot voivat vaikuttaa ihmisen kykyyn sietää alkoholia. Ikääntyneiden riskikulutusta koskevissa suosituksissa käytetään yleensä 65 vuoden ikärajaa. Raja on keinotekoinen, koska alkoholinsieto heikkenee lineaarisesti iän myötä. Yksiselitteistä ikärajaa ei siten voida asettaa. Yhdysvaltalaisen National Institute of Alcohol, Abuse and Alcoholism -instituutin suositus yli 65-vuotiaille on enintään 3,5 annosta kerralla ja enintään 8 annosta viikossa. Täysraittius on turvallisin vaihtoehto tilanteissa, joissa vaaditaan tarkkuutta ja taitavuutta, kuten autoa ajaessa tai muita kulkuneuvoja tai koneita käytettäessä.

4. Ehkäisevän päihde- ja mielenterveyshuollon toteutus Huittisissa

Parasta päihde- ja mielenterveysongelmien ehkäisyä on mahdollisimman hyvän ja turvallisen lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristön luominen. Huittisten kaupunginvaltuuston hyväksymän lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2016–2020 (www.huittinen.fi) painopiste onkin perheen hyvinvoinnin kehittämiseksi. Keskeisimpiä kehittämistoimia ovat moniammatillisesti tehtävät perusterveydenhuollon laajat terveystarkastukset äitiysneuvolassa, lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa, nuorten syrjäytymisen ehkäi-

seminen sekä vanhemmuuden tukeminen erityistä tukea tarvitsevilla perheillä. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on päivitetty vuonna 2016.

Huittisissa tehtävän ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön perusajatuksena on, että jokaiselta asiakkaalta kysytään hänen päihteiden käytöstään ja mielenterveydestään.

4.1. Ennaltaehkäisy perheiden kanssa tehtävän työn keinoin

Huittisten kaupungin **Perhekeskukseen** on keskitetty kaikki perheiden palvelut tavoitteena perheen tukeminen ja tarvittavan palvelukokonaisuuden tarjoaminen yhden katon alta. **Neuvolatyö** on keskeinen osa perusterveydenhuollon ennaltaehkäisevää ja terveyttä edistävää toimintaa. Neuvolat kohtaavat lähes kaikki lapsiperheet. Ehkäisevä päihdetyö aloitetaan jo äitiysneuvolassa ja sitä jatketaan lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Tärkeä keino ennaltaehkäisyssä on vanhemmuuden tukeminen ja lapsen kehityksen seuranta. Äitiys- ja lastenneuvola valmentaa vanhemmuuteen ja seuraa lapsen kehitystä. Äitiysneuvolan ohjaustilanteisiin ja perheen tukitoimiin kuuluu vanhempien voimavarojen tukeminen, päihde- ja mielenterveysongelmien kartoitus, keskustelu ja tarvittaessa ohjaaminen hoitoon. Terveystarkastajat arvioivat neuvolakäynneillä myös varhaisen vuorovaikutuksen laatua. Perheen ohjaaminen ja tuki jatkuu lastenneuvolatyössä. Psykologi tukee terveydenhoitajien työtä ja selvittää lapsen kehitystä tutkimuksin, mikäli erityistä huolta on.

Lastenneuvolan terveydenhoitaja tapaa perheitä vauva-aikana usein. Laajoissa terveystarkastuksissa (4 kk ja 4 v) perheen tapaa sekä neuvolalääkäri että terveydenhoitaja. Laajoissa terveystarkastuksissa kartoitetaan lapsen kehityksen lisäksi perheen tarpeita ja arkea kuormittavia tekijöitä ja yhdessä perheen ja yhteistyötahojen kanssa pyritään järjestämään perheelle tarvittava tuki. Neuvolan ennaltaehkäisevän perhetyön tuen avulla voidaan jo varhaisessa vaiheessa tukea perheitä selviytymään arjessa. Neuvolan perhetyöllä pyritään perheiden elämänhallinnan vahvistamiseen ja tukemaan perheiden omien voimavarojen käyttöä ja arjessa selviytymistä. Lastenneuvolan terveydenhoitajat ovat käyneet LAPSET PUHEEKSI- työmenetelmäkoulutuksen. Menetelmän tarkoituksena on tukea lapsen hyvinvointia ja kehitystä sekä ehkäistä sosiaalisia ja tunne-elämän häiriöitä tilanteissa, joissa lapsella tai hänen ympäristössään on vaikeuksia tai erilaisia paineita. Työmenetelmä aktivoi lapsen eri kehitysympäristöjen toimijat yhteistyöhön.

Laadukkaan varhaiskasvatuksen perustana on varhainen puuttuminen, millä tarkoitetaan tuen tarpeen havaitsemista, huolen puheeksi ottamista ja tukitoimien järjestämistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tukitoimien järjestäminen perustuu riskien tuntemiseen ja tunnistamiseen sekä havainnointiin ja arviointiin. Kun lasta hoitavassa aikuisessa herää huolta lapsen kasvuun, kehitykseen tai oppimiseen liittyen, yhteistyötä perheen kanssa tiivistetään. Varhainen puuttuminen ja nopea reagointi ehkäisevät ongelmien kasaantumista ja mahdollisesti myöhemmin tapahtuvaa syrjäytymistä.

Perheneuvolassa psykologi ja sosiaalityöntekijä tekevät yhteistyötä asiakkaiden kanssa, kun asiakas haluaa asiantuntija-apua kasvatusta ja perheasioissa. Työnkuvaan sisältyy myös lapsen myönteistä kehitystä edistävä sosiaalinen, psykologinen ja lääketieteellinen tutkimus ja hoito. Mielenterveysongelmiin on tarkoituksenmukaista kiinnittää huomiota mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Perheneuvolan kanssa yhteistyössä toimivat kaikki perhekeskuksen työntekijät. Moniammatillisissa tiimissä voidaan hoitaa sekä yksilöä että perhettä kokonaisuutena. Tavoitteena on kartoittaa perheen tilannetta laajasti huomioiden sekä sosiaalisia että psyykkisiä ongelmia ja auttaa yksilöä ja perhettä ennen tilanteen vaikeutumista.

Perhekeskuksen **psykiatrinen sairaanhoitaja** tarjoaa lapsille, nuorille ja perheille suunnattuja ennaltaehkäiseviä matalankynnyksen psykiatrisen sairaanhoitajan palveluita. Tarjottava tuki on luottamuksellista keskustelu- ja konsultaatioapua lapselle, nuorelle ja vanhemmille eri elämäntilanteissa.

Perhekeskuksen perhetyötä tehdään perheissä sosiaalihoitolain, lastensuojelulain tai matalankynnyksen perusteella. Perhetyö on tavoitteellista, suunnitelmallista ja ohjattua työskentelyä lapsiperheessä. Palvelujen kokonaisuus on jokaiselle perheelle yksilöllisen asiakassuunnitelman mukaista. Perhetyössä tuetaan vanhemmuutta ja vanhempana jaksamista, toimitaan koko perheen kanssa, mutta toiminta voi myös kohdistua vain lapseen tai nuoreen. Tärkeää on, että perheet saavat tarvittaessa apua ja tukea siinä vaiheessa kun heillä vielä on toimintamahdollisuuksia. Huittisissa on tällä hetkellä kolme perheohjaajaa. Näiden lisäksi yksi perhetyöntekijä tekee lapsiperheisiin kohdennettua kotipalvelua, mutta tämä resurssi on ennaltaehkäisyn näkökulmasta riittämätön. Perhetyöhön voidaan jatkossa myöntää myös palveluseteli. Perusturvalautakunta on tehnyt palvelusetelin käyttöönotosta päätöksen.

Ennaltaehkäisevä päihdetyö lapsen ollessa **päivähoidossa** ei niinkään ole suoranaista ehkäisevää päihdevaistusta vaan päivähoidossa tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Tarkoituksena on, että lapsen itsetunto vahvistuu ja hän oppii tekemään omia, muiden päätöksistä riippumattomia päätöksiä. Päivähoidossa pyritään luomaan turvallinen erilaisuutta hyväksyvä ilmapiiri, jossa voi puhua kaikista asioista. Turvallisessa ympäristössä lapsi uskaltaa näyttää tunteensa. Aikuisten ollessa paikalla opetellaan myös tunteiden purkamiskeinoja.

Päivähoidossa vanhemmilla on matala kynnyys ottaa puheeksi lapsen kasvatukseen liittyviä kysymyksiä ja vanhempana jaksamisen pulmia. Päivähoito toimii tarvittaessa yhteistyössä sosiaalitoimen kanssa. Päivähoito on mukana perhetyön työryhmässä, jossa käsitellään perheen luvalla perheiden asioita mm. päihde- ja mielenterveysongelmia. Päivähoidon työntekijät tekevät yhteistyötä päihde- ja mielenterveysasioissa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja perhetyöntekijöiden kanssa. Lisäksi yhteistyötä tehdään perheneuvolan kanssa lapsen avun tarpeen arvioinnissa ja silloin kun tarvitaan mahdollisia tukitoimia. Perheneuvolassa on mahdollisuus tutkia tarkemmin lapsen kehityksen pulmakohhtia ja perheen vuorovaikutusta. Tarvittaessa perheneuvola tukee ja tarjoaa terapiapalveluja perheille.

4.2 Koulujen ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö

Koulun merkitys ehkäisevässä päihde- ja mielenterveystyössä on suuri ja perusopetuksen koulujen opetussuunnitelmassa on huomioitu päihdekasvatus. Koulun terveystiedon tehtävänä on tukea oppilaan tervettä kasvua ja kehitystä sekä terveyttä edistävää käyttäytymistä. Tavoitteena on, että nuori oppii sekä oman että ympäristönsä terveyden ylläpitämiseen ja edistämiseen liittyvät perustiedot ja taidot. Koulussa oppilaille annetaan tietoa päihdeiden vaaroista. Lisäksi yläkoulun ehkäisevän päihdetyön viikolla pidetään oppitunteja, järjestetään teemapäiviä sekä käytetään ulkopuolisia luennoitsijoita.

Toisella asteella päihde- ja mielenterveysasiat tulevat esille opiskeluhoollissa ja opiskelijaterveydenhuollissa sekä liikunta- ja terveystiedon tunneilla. Lukiossa kaikkien oppiaineiden opiskelussa käsitellään laaja-alaisen osaamisen hyvinvointiosaamisen osa-alueella myös päihde- ja mielenterveysasioita. Lukion yhteisöllinen opiskeluhoolloryhmä suunnittelee mielenterveys- ja päihdeasioiden teemoja käsiteltäviksi lukuvuoden aikana jatkuvasti.

SASKY koulutuskuntayhtymässä on laadittu oppilaitoksille yhteinen päihdetoimintasuunnitelma. Saskyn Huittisten ammatti- ja yrittäjäopiston päihdeasiat tulevat esille mm. työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpidon tunneilla. Yhteisöllisessä opiskelijahuoltoryhmässä suunnitellaan lukuvuositason ennaltaehkäisevään päihdetyöhön liittyviä infoja ja tapahtumia, Myllyhoitoyhdistys on vieraillut ennaltaehkäisevän päihdetyön viikolla pitämässä opiskelijoille Vapaus tuo vastuun -luennon.

Oppilas- ja opiskelijahuolto

Oppilas- ja opiskelijahuolto on lakisääteinen palvelu, josta vastaa koulutuksen järjestäjä. Oppilashuolto on lapsen ja nuoren hyvän oppimisen, hyvän fyysisen ja psyykkisen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Siihen sisältyy opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto, psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuolto, jota toteuttavat terveydenhoitajan ja lääkärin palvelut. Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä oppilashuollon palveluja. Oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista tukea, joka edellyttää sekä koulun henkilöstön että eri hallinnonalojen työntekijöiden välistä yhteistyötä ja verkostomaisia työtapoja. Oppilashuolto järjestetään monialaisessa suunnitelmallisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville työntekijöille. Sitä toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa ottaen huomioon oppilaan ikä ja edellytykset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa. Oppilashuollon tavoitteena on tuen tarpeen varhainen havaitseminen ja tukitoimien varhainen aloittaminen. Ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilökunnalla.

Oppilashuoltolainsäädännön tavoitteena on edistää oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia tekemällä aiempaa laajemmin yhteisöllistä työtä yksilökeskeisen työn sijaan. Tavoitteena on oppilashuollon hyvä suunnitelmallisuus sekä toteutuminen toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan, heidän osallisuutensa tukeminen sekä lapsen edun ensisijaisuus. Oppilaalla on oikeus saada maksutta sellainen oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Laissa painotetaan ennaltaehkäisevää ja koko kouluyhteisöä tukevaa yhteisöllistä oppilashuoltoa.

Sataedussa ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan osana yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa suunnitellaan ns. Hyvinvoinnin vuosikelloon. Sataedulla on päihdetyön toimintamalli. Päihdetyössä painotetaan ehkäisevää päihdetyötä ja varhaista puuttumista. Päihdeasioita käsitellään Sataedussa muun muassa yhteisten tutkinnon osien kokonaisuudessa Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen.

Kouluterveydenhuollolla tarkoitetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 16§:n mukaista kouluterveydenhuoltoa sekä opiskeluterveydenhuollolla oppilas- ja opiskelijahuoltolain §17:n mukaista opiskeluterveydenhuoltoa. Kouluissa sitä toteuttavat terveydenhoitaja ja lääkäri.

Vastaavan kuraattorin/ kuraattorin työnkuva on lastensuojelulaissa tarkoitettua ehkäisevän lastensuojelun työtä. Kuraattori toimii perusopetuksen kouluilla oppilashuollon työntekijänä ja sosiaalityön asiantuntijana. Huittisten kaupungilla työskentelee kaksi koulukuraattoria, joiden vastuualueet jaettu eri kouluille/ oppilai-

toksiin. Koulukuraattoreiden palvelut ovat käytettävissä esikouluikäisistä aina ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleviin asti. Kuraattorien tehtävänä on ehkäistä ja poistaa oppilaan kehitykseen liittyviä, erityisesti sosiaalisia, vaikeuksia sekä tukea oppilaiden myönteistä kokonaiskehitystä, koulunkäyntiä ja hyvinvointia sekä yksilötasolla että yhteisöllisesti.

Koulupsykologi edustaa lapsen kehityksen, tunne-elämän ja oppimiskyvyn asiantuntemusta. Hän on keskeinen toimija koulun yhteisöllisessä monialaisessa oppilashuollossa sekä yksilökohtaisessa oppilashuoltoryhmässä. Huittisten perusopetuksessa työskentelee yksi koulupsykologi sekä perheneuvolan psykologi. Pääsääntöisesti perusopetuksen 1.-4. -luokkalaiset oppilaat kuuluvat perheneuvolan psykologipalvelujen piiriin ja 5.-9. -luokkalaiset oppilaat kuuluvat koulupsykologin palvelujen piiriin. Ikävaiheeseen osoitetut psykologit toimivat koulun psykologisena asiantuntijana lasten ja nuorten koulutyötä suunniteltaessa ja kehitettäessä. Tarvittaessa psykologi osallistuu yksittäisen lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin ja suunnitteluun ja selvittelee kasvuun, kehitykseen ja koulunkäyntiin liittyviä pulmatilanteita yhteistyössä oppilaan, huoltajan ja opetushenkilöstön sekä koulun muiden työntekijöiden tai muiden yhteistyötahojen kanssa.

4.3 Nuorisotyön rooli ehkäisevässä päihde- ja mielenterveystyössä

Nuoriso- ja liikuntapalvelut toimii aktiivisen, laaja-alaisen, monipuolisen ja kaikki ikäryhmät huomioivan päihde- ja liikuntatoiminnan edistämiseksi. Ennaltaehkäisevien peruspalvelujen tavoitteena on luoda lapsille, nuorille sekä perheille turvallinen ja virikkeellinen kasvu ympäristö. Toiminnan tavoitteena on mielekkäiden matalan kynnyksen vapaa-ajan palveluiden tarjoaminen turvallisissa ja ominaisuuksiltaan laadukkaissa ympäristöissä, elämänhallinnan ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen sekä yhteiskunnasta ulkopuolelle jäämisen ja siihen liittyvien lieveilmiöiden ehkäiseminen.

Perusnuorisotyössä tarjotaan monipuolista toimintaa 7-17 -vuotiaille lapsille ja nuorille järjestämällä avointa nuorisotilatoimintaa sekä erilaisia kerhoja eri puolilla Huittista. Kaikki nuoriso- ja liikuntapalvelujen järjestämä toiminta on päihde- ja mielenterveystyötä. Nuorisotiloilla on käytössään alkometri, jota käytetään aina tarvittaessa. Nuuskan käyttöön puututaan hyvin matalalla kynnyksellä. Nuorisotiloilla on lisäksi käytössään ”häkämittari”, jolla voidaan tarvittaessa tarkistaa tupakoimattomuus ja kannustaa nuoria tupakoinnin lopettamiseen. Päihde- ja mielenterveystyön edistämiseksi ja päihde- ja mielenterveystyön puuttumisella ehkäistään myös muiden lieveilmiöiden syntyä sekä tehdään tiloista kaikille käyttäjille mielekkäät ja turvalliset. Nuoret itse ovat mukana ehkäisevässä päihde- ja mielenterveystyössä muun muassa nuorisovaltuustotoiminnan kautta.

Nuorisoklubin sekä Vampulan nuokkarin tiloissa toimii myös **etsivä nuorisotyö**. Etsivä nuorisotyö auttaa ja tukee kaikkia 15–29 -vuotiaita nuoria laaja-alaisesti ottaen huomioon nuorten yksilölliset tarpeet. Etsivä nuorisotyö on pääasiassa yksilöohjausta, mutta sosiaalisten taitojen sekä arjen hyvinvoinnin vahvistamiseksi järjestetään myös ryhmätoimintaa. Työskentely on nuorille maksutonta ja tapahtuu aina nuoren ehdoilla sekä nuoren antamien tietojen pohjalta. Etsivä nuorisotyö perustuu luottamukseen ja vapaaehtoisuuteen, joten nuori voi halutessaan päättää työskentelyn etsivän kanssa missä vaiheessa tahansa. Etsivä nuorisotyö tekee työtä aktiivisesti toisen asteen oppilaitoksissa edistämällä nuorten hyvinvointia opiskelun aikana. Päihde- ja mielenterveystyö näyttäytyvät myös monesti etsivässä nuorisotyössä. Etsivä nuorisotyö kannustaa ja tukee nuoria päihde- ja mielenterveystyön elämäntapaan ja ohjaa tarvittaessa muun päihde- ja mielenterveystyöpiiriin.

Nuoriso- ja liikuntapalveluilla on käytettävänä monipuoliset sisä- ja ulkoliikuntapaikat sekä uimahalli, kunto- reitistöt ja leikkikentät. Uusi liikuntahalli Tahto Areena, jonka avajaisia vietettiin 10.2.2019 mahdollistaa monipuolisen päihteettömän toimintaympäristön sekä kattavat liikunnan harrastamismahdollisuudet eri- ikäisille ihmisille. Tahto Areena on alusta alkaen sitoutunut toimimaan puhtaan liikunnan puolesta ja ter- veiden elämäntapojen edistäjänä.

Nuorten työpaja tukee omalta osaltaan päihteettömyyttä. Ensisijaisesti Huittisten nuorten työpaja tarjoaa työharjoittelu- tai kuntouttavan työtoiminnan paikan 17–29- vuotiaille nuorille. Pajajaksolle jokaiselle nuo- rille tehdään omat tavoitteet, joiden avulla hänen mahdollisuuksiaan päästä koulutukseen tai työhön pyri- tään edistämään. Nuorten työpajalle hakeudutaan pääasiassa työ- ja elinkeinotoimiston kautta. Myös oppi- laitokset ja sosiaalikeskus voivat tarvittaessa ohjata nuoria pajalle, mutta nuori itsekin voi ottaa suoraan yhteyttä.

4.4 Aikuissosiaalityön rooli ehkäisevässä päihde- ja mielenterveystyössä

Perusturvalautakunta on nimennyt Huittisiin ennaltaehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön. Yhdyshenkilö on sosiaalikeskuksessa työskentelevä sosiaaliohjaaja. Hänen tehtävänä on ehkäisevän päihdetyön edistäminen Huittisissa moniammatillisena yhteistyönä sekä tiedonvälitys kunnan ja eri organisaatioiden välillä. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö koordinoi vuosittain vietettävää ehkäisevän päihdetyön viikkoa Huittisten osalta. Yhdyshenkilö ei ole niinkään ehkäisevän päihdetyön toteuttaja, vaan mahdollistaja moniammatillisessa yhteistyössä. Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö raportoi vuosittain toiminnastaan päihdetyön työryhmälle.

Sosiaalikeskuksessa aikuissosiaalityönpalveluiden järjestämisessä painopiste on sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisessä, ennaltaehkäisyssä, varhaisessa puuttumisessa sekä avohoidossa ja -huollossa. Riittävällä perusturvalla ja oikein kohdennetuilla sosiaalipalveluilla parannetaan pienituloisten, syrjäytyneiden ja köy- hyudessa elävien henkilöiden ja lapsiperheiden asemaa. Aikuissosiaalityössä tehtävä päihde- ja mielenter- veystyö on ohjausta, neuvontaa, kuntouttavaa sosiaalityötä, informaation antamista päihdepalveluista ja asiakkaan ohjausta hakeutumaan tarkoituksenmukaisiin hoitomuotoihin. Päihteiden käyttö tai mielenter- veysasiat voidaan ottaa esille sosiaalityössä monissa erilaisissa tilanteissa, vaikka se ei olisikaan varsinaisen asiakastapaamisen ensisijainen tarkoitus. Kun asiakkaalle tehdään Audit-testi, aikuissosiaalityön toiminta- ohjeissa oleva prosessikaavio ohjaa työskentelyä asiakkaan kanssa. Laitoskuntoutusjakso sosiaalihuollon laitoksessa edellyttää sosiaalikeskuksesta myönnettävää maksusitoumusta.

Varusmiesten kutsuntatarkastuksessa seurataan ja arvioidaan nuorten miesten syrjäytymisriskiä, päihtei- den käyttöä ja mielenterveyttä. Huittisten kaupunki on mukana toteuttamassa **Aikalisä! Elämä raiteilleen** – toimintamallia². Kutsuntatilaisuudessa on mukana lääkäri, sosiaaliohjaaja, etsivä nuorisotyöntekijä ja ter- veydenhoitaja. He tapaavat kaikki kutsuntatilaisuudessa olevat nuoret henkilökohtaisesti. Tällöin heillä on hyvä tilaisuus ottaa nuoren alkoholinkäyttö puheeksi ja tehdä tarvittaessa mini-interventio.

² Aikalisä! Elämä raiteilleen – toimintamalli löytyy osoitteesta: <http://info.stakes.fi/aikalisa/FI/toimintamalli/toimintamalli.htm>.

Psykososiaalinen kuntoutumisyksikkö Kipinä on osa mielenterveystyön peruspalveluja. Yksikössä kuntoutetaan aikuisasiakkaita arjen hallintaan liittyvissä asioissa. Mielenterveyskuntoutus sisältää hoidollisia-, toiminnallisia- ja kuntouttavia ryhmiä sekä yksilöohjausta/kotikäyntejä ja keskustelua arjen hallintaan.

Vanhustenhuollon henkilöstö ottaa puheeksi päihde- ja mielenterveysasiat asiakkaiden kohdalla hoito- ja palvelusuunnitelmaa tehtäessä ja tarvittaessa muulloinkin. Erityisesti ikääntyneiden alkoholinkäyttöä huomioidaan kotihoidon asiakkaiden kohdalla. Ikääntyminen tuo muutoksia elämään ja terveydentilaan ja monet tarvitsevat lääkitystä terveytensä ylläpitämiseen. Siksi on tärkeä huomioida, että alkoholi sopii huonosti tai ei sovi lainkaan joidenkin lääkkeiden kanssa. Vanhustenhuollon henkilöstö antaa asiakkaille tietoa alkoholin ja lääkkeiden yhteisvaikutuksista sekä ottaa puheeksi mahdolliset päihde- ja mielenterveysongelmat. Tarvittaessa asiakas ohjataan eteenpäin. Tällä hetkellä myös hyvinvointia tukevan kotikäynnin yhteydessä kartoitetaan asiakkaan mahdollinen päihde³- tai mielenterveysongelma.

4.5 Terveyskeskuksen aikuistyön rooli ennaltaehkäisevässä päihde- ja mielenterveystyössä

Terveyskeskuksen avosairaanhoidossa päihteiden käyttöä kartoitetaan puheeksi ottamalla ja Audit-testillä. Alkoholin käyttö otetaan puheeksi vastaanottojen yhteydessä sekä puhelinkontakteissa tilanteen mukaan. Audit-testi tehdään aina hoitosuunnitelman teon yhteydessä, terveystarkastuksissa tai muiden vastaanottojen yhteydessä harkinnan mukaan. Alkometripuhalluksella asiakkaan humalatila tarkistetaan, mikäli se on hoidon kannalta tarpeellista. Mielenterveystilanteen kartoitukseen käytetään BDI-masennuskyselyä hoitosuunnitelmaan liittyen sekä tarpeen mukaan muissa vastaanottotilanteissa.

Ennaltaehkäisevässä työssä asiakkaan omasairaanhoidajan lisäksi terveyskeskuspsykologi, psykiatrinen sairaanhoitaja, muistihoitaja sekä päihde- ja mielenterveyshoitaja ovat merkittävässä roolissa ongelmien tunnistamisessa. Kaikkien vastaanotot ovat ns. matalan kynnyksen hoitopaikkoja, joihin voi hakeutua ilman erillistä lähetettä ja vastaanottoajan asiakas voi tilata myös itse. Huittisten terveyskeskuksen psykologi tukee asiakkaita erilaisissa ongelma- ja kriisitilanteissa. Psykologin luo asiakas ohjataan kun hänellä ilmenee masennusta, ahdistuneisuutta, jännitystä, pelkoja tai silloin kun työssä, oppimisessa tai ihmissuhteissa on ongelmia.

4.6 Huittisissa tehtävä muu ennaltaehkäisevä työ

Kohtaamispaikka Hehku on hanke, jonka avulla luodaan Huittisiin matalan kynnyksen kohtaamispaikka heikoimmassa asemassa oleville työikäisille nuorille ja aikuisille. Tavoitteena on vahvistaa kävijöiden itsetuntemusta ja itseluottamuksen kehittymistä, tukea sosiaalista vahvistumista, vähentää addiktoiden haittoja sekä tukea niiden hallintaa sekä lisätä koetun turvallisuuden tunnetta.

Kohtaamispaikka tarjoaa syrjäytyneille, yksinäisille, mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsiville tai työ- tai koulumaailman ulkopuolelle tipahtaneille vapaa-ajanviettopaikan, sosiaalisia kontakteja, mielekästä teke-

³Päihteidenkäytön kartoituksessa käytetään apuna yli 65-vuotiaiden alkoholimittaria. Alkoholimittarilla ei arvioida pelkästään ikäihmisen alkoholin käyttöä, vaan se antaa samalla työntekijälle ohjeita asiakasneuvontaan ja palveluohjaukseen. Alkoholimittari löytyy osoitteesta <http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/B796EDE7-A388-4859-B7C6-732C04B1747B/17193/Alkoholimittari.pdf>.

mistä sekä kahvit ja teet pienen purtavan kanssa. Lisäksi kävijät saavat apua ja tukea heidän tarvitsemiensa palveluiden saavuttamiseksi.

Matalan kynnyksen kohtaamispaikassa kävijät ovat keskeisessä asemassa paikan toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Hankkeen päätoteuttajana toimii Valo-Valmennusyhdistys ry ja yhteistyökumppaneina ovat Rauman Seudun Katulähetys ry, Huittisten kaupunki sekä Sastamalan seudun mielenterveysseura ry. Hanke toteutetaan 7.6.2021 – 31.5.2024

Hanketta rahoittaa STEA. Lisätietoja; vastaava ohjaaja Mari Heiskanen, mari.heiskanen@valo-valmennus.fi, puh. 040 834 9605

Paikallinen vastuullinen alkoholipolitiikka (Pakka)

Selvinpään Satakunnassa kehittämishankkeen myötä Huittisissa on kehitetty paikallista vastuullista alkoholi-politiikkaa Pakka-toimintamallia mukaillen. Suomen laki kieltää alkoholijuomien myynnin, anniskelun ja välittämisen alaikäisille ja selvästi päihtyneille. Pakka-toimintamallin tavoitteena on saada kansallinen laki paikallisesti eläväksi.

Toimintamalli on kehitetty paikallisen tason toimintaan. Siinä yhdistetään virallinen valvonta ja säätely epä-viralliseen sosiaaliseen säätelyyn, jotta alkoholijuomien välittäminen voitaisiin estää, edistää vastuullista elinkeinotoimintaa ja vähentää haittoja.

Huittisissa mallin keskiössä on vähittäiskaupan vastuullisen myynnin ja ravintoloiden vastuullisen anniskelun edistäminen. Toimintamallissa julkinen säätely, vastuulliset markkinat, ehkäisevän päihdetyön toimijat sekä media ja kuntalaiset yhdistävät voimansa. Käytännön tavoitteena Huittisissa on tiukentaa ikärajavaltontaa sekä saada vähittäismyyntiä harjoittavat liikkeet kieltäytymään myymästä ja anniskelemasta selvästi päihtyneille asiakkaille. Kuntalaisille tiedotetaan alkoholin aiheuttamista haitoista ja mobilisoidaan kuntalaisia mukaan muutostyöhön muun muassa median avulla. Lisäksi varmistetaan, ettei alkoholia markkinoida mainonnan tai muiden myynninedistämistoimien avulla alaikäisille sekä alkoholielinkeinon omavalvonnan tehostamiseksi tehdään yhteistyötä paikallisviranomaisten, kuntalaisten ja elinkeinon edustajien välillä. Huittislaisten toimijoiden kanssa luodaan yhdessä tavoitteet, joihin pyritään ja joita seurataan muun muassa Pakka-hankkeessa kehitettyjen ostokokeiden kautta. Huittisissa ostokokeet toteutettiin viimeksi huhtikuussa 2020. Pakka toimintamallia kehitetään tällä hetkellä osana Selvinpään Satakunnassa hanketta yhteisesti koko Satakunnan alueella.

Työllisyyspalveluiden rooli ehkäisevässä päihde- ja mielenterveystyössä

Työllisyyspalveluiden tehtävänä on vahvistaa asiakkaiden elämän- ja arjenhallintaa sekä tukea ja mahdollistaa muutos. Työllisyyspalveluihin kuuluu yksilö-, ryhmä ja työvalmennusta työpajaympäristössä. Ryhmä- ja yksilövalmennusta toteutetaan nuorille Nuorten työpajan starttivalmennuksessa sekä aikuisille matalankynnyksen ryhmissä. Työ- ja yksilövalmennusta toteutetaan nuorille ja aikuisille Työvalmennuskeskus Meijerillä. Työvalmennuksessa asiakas pääsee tekemään ja kokeilemaan erilaisia työtehtäviä omat vahvuudet, mielenkiinnonkohteet ja rajoitteet huomioiden työpajaympäristössä tai aidossa työyhteisössä kaupungin eri yksiköissä. Valmennuspalvelut tukevat valmentautujien päihhteettömyyttä, positiivista mielenterveyttä, kuntoutumista, vahvistavat osaamista ja työkykyä sekä

toimivat polkuna työelämään tai koulutukseen. Työllisyyspalvelut tekevät yhteistyötä usean tahon kanssa valmentautujien elämänhallinnan ja osallisuuden tukemiseksi, näitä tahoja ovat mm. sosiaali- ja terveyspalvelut, rikosseuraamuslaitos, TE-palvelut, etsivä nuorisotyö, kolmas sektori, työnantajat ja alueen koulutuksenjärjestäjät.

Kaupunginkirjasto

Kirjasto edistää hyvinvointia tarjoamalla tiloja ja kirjastotoimintaa kaikille kuntalaisille. Käynti tai oleskelu kirjastossa tarjoaa tilaisuuden tulla toisten ihmisten joukkoon, mikä voi joko suoraan tai välillisesti edesauttaa asiakkaan sen hetkistä tilannetta. Kirjastoista löytyy luettavaa, kirjoja ja lehtiä, fiktiota sekä faktaa, jotka molemmat voivat omalla tavallaan tukea arjessa selviämistä. Asiakkaiden käyttöön on tietokoneita, jotka ovat osana monentyyppistä asioiden hoitoa sekä tiedonhakua.

Työ- ja elinkeinotoimisto

Satakunnan TE-toimiston palvelut koskevat koko työikäistä väestöä. Mikäli päihdeiden käyttö on heikentänyt asiakkaan työkykyä ja työllistymismahdollisuuksia on työvoimatoimella erityisiä keinoja tukea työnhakijaa mm. työharjoittelun, työkokeilun ja työvoimakoulutuksen avulla. Käytettävissä on myös ammatinvalinnanohjaajan palveluja. Päihde- ja/tai mielenterveysongelmainen asiakas voidaan ohjata terveyskeskuslääkärin vastaanotolle terveydellisten rajoitteiden selvittämiseksi myös TE-toimiston toimesta. TE-toimisto, sosiaalikeskus, psykiatrian poliklinikka ja terveyskeskus muodostavat yhdessä kuntoutuksen asiakaspalvelun yhteistyöryhmän (AYTR), joka tukee asiakasta työelämään sijoittumisen pulmissa ja on mukana työkyvyn arvioinnissa haettaessa eläkeratkaisua.

Seurakunta

Huittisten seurakunta toimii kaikenikäisten parissa sekä yksilöiden että perheiden hyväksi. Seurakunta järjestää leirejä, joissa virkistytään ilman päihteitä, keskustellaan ja pidetään yhteisiä ohjelmatuokioita. Leiri-toiminta tukee lasten ja nuorten virikkeiden saantia ja vanhempien kasvatustyötä. Kouluikäisille on tarjolla leiritoiminnan lisäksi kerhoja. Rippikoulussa nuorille välitetään päihdeettömiä arvoja. Seurakuntatyön arvomaailma tukee sellaisenaan ennalta ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä. Seurakunnan kokonaisvaltaiseen perhe- ja kotikäyntityön kehittämiseen sisältyy päihdeongelmien ennaltaehkäisyä ja varhaistukea.

Palveluoperaatio Saapas on toiminut Huittisissa nyt kaksi vuotta. Taustalla on Huittisten ev.lut. seurakunnan ja Huittisten kaupungin yhteinen päätös katutoiminnan aloittamisesta. Työntekijävastuu on seurakunnalla. Saapasryhmä pyrkii kohtaamaan nuoria yläkouluiästä aina 29 ikävuoteen saakka paikoilla, jossa nuoret viettävät aikaa ja muita tahoja ei ole läsnä. Saappaan päivystäjinä toimivat Saappaan kouluttamat vapaaehtoiset ja työntekijät. Vapaaehtoisia on tällä hetkellä mukana 5. Saapas päivystää vapaaehtoisten resurssien mukaan.

Työpaikat

Terveiden edistämisen ohjelmassa painotetaan työpaikoilla huomion kiinnittämistä psyykkisen terveyden edistämiseen, varhaiseen puuttumiseen, hoitoon ja kuntoutukseen. Avoin ja asiallinen päihde- ja mielenterveysasioiden käsittely työpaikoilla ehkäisee ongelmien syntymistä. Varhainen puuttuminen on tärkeää. Erityisesti lähiesimiesten tehtäviin kuuluu huolehtia työilmapiirin positiivisuudesta ja

työhyvinvoinnista yhdessä työterveyshuollon kanssa. Johtamisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota tasapuolisuuteen, vuorovaikutuksen laatuun, tiedottamiseen ja avoimeen keskusteluun. Suurimmalla osalla Huittisissa toimivista yrityksistä on oma päihdeohjelma. Huittisten kaupunki on työnantajana laatinut työntekijöilleen varhaisen puuttumisen mallin. Huittisten kaupunki on savuton työpaikka.

Poliisi

Poliisi on mukana eri hankkeissa ja toimii yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa päihde- ja huumeongelmia ehkäistäessä ja hoidettaessa. Yhteistyömuotoja ovat mm. lähipoliisitoiminta, moniammatillinen päihdetyöryhmä sekä toiminta eri sidosryhmien kanssa.

Poliisin toimintaa päihdeasioissa säätelevät rikos- ja huumausainelaki, alkoholilaki, esitutkinta- ja poliisilain säädökset sekä järjestyslaki.

Ajokorttikäsittelyssä päihteiden väärinkäyttöön puututaan heti, kun siihen on edellytykset.

5.Korjaava päihde- ja mielenterveystyö

5.1 Huittisten kaupungin tuottamat palvelut

Perusterveydenhuollon tasoista korjaavaa hoitoa ja kuntoutusta Huittisten terveyskeskus tarjoaa kuntalaisille niin päihde- kuin mielenterveyden sairauksissa. Avosairaanhoidon sairaanhoitajien, psykologin ja lääkärin vastaanottopalveluiden lisäksi päihde- ja mielenterveys-sairaanhoitaja hoitaa mm. päihdepotilaiden avokatkaisuhoidot, opioidikorvaushoidot sekä huolehtii tartuntatauti-asetuksen mukaisesta pistosvälineiden vaihtotoiminnasta. Laitoshoitoa vaativat lyhytaikaiset katkaisuhoidot hoidetaan terveyskeskuksen vuodeosastolla.

Psykiatrisen sairaanhoitajan viikoittainen vastaanotto avosairaanhoidossa keskittyy mielenterveysongelmien hoitoon. Psykososiaalisen kuntoutumisyksikkö Kipinän henkilökunta huolehtii osaltaan mielenterveys-sairauksia sairastavien pitkäaikaisasiakkaiden arjenhallinnan tukemisesta.

5.2 Satakunnan sairaanhoitopiiri, Huittinen/Harjavallan sairaala/Pori

Huittisten psykiatrian poliklinikka vastaa oman alueensa (Huittinen ja Säskylä) aikuisväestön psykiatrisesta erikoissairaanhoidosta. Huittisten psykiatrian poliklinikalla toimii aikuispsykiatrian työryhmä (lääkäri, psykologi, sairaanhoitajat, sosiaalityöntekijä) jotka huolehtivat potilaan tutkimuksesta, hoidosta ja kuntoutuksesta. Hoitoon tullaan läheteellä. Tarvittaessa asiakas ohjataan laitoshoidon Harjavallan sairaalaan, jossa on akuutti-psykiatrian osastot 22 ja 23, sekä kuntoutusosastot 24 ja 25. Osastolla 22 toteutetaan sellaiset opioidikorvaushoidon aloitukset, jotka eivät sovellu terveyskeskuksessa avohoitona aloitettavaksi.

Nuorisopsykiatrisen avohoidon piiriin kuuluvat 13-22 vuotiaat. Nuorisopsykiatrian pkl:lle nuori ohjautuu lääkärin läheteellä. Poliklinikoita on Huittisissa (psykologi + etälääkäri), Porissa, Kankaanpäässä, Raumalla ja Harjavallassa. Osastohoitoa tarvitsevat 13-17 vuotiaat ohjautuvat nuorisopsykiatrian osastolle 21, joka sijaitsee Harjavallan sairaalassa ja 18 vuotta täyttäneet aikuispsykiatrian osastoille. Porissa toimii myös nuorisopsykiatrian päiväosasto.

Harjavallan sairaalassa on akuutti-, kuntoutus- ja vanhuspsykiatrian osastojen lisäksi myös Tehostetun avohoidon yksikkö TAY (yli 18-vuotiaille), joka tarjoaa poliklinista hoitoa seitsemänä päivänä viikossa sekä päihdepsykiatrian poliklinikka erityisesti päihdeongelmista kärsiville. Tarvittaessa päihdepsykiatrian sairaanhoitajan vastaanotto myös Huittisissa psykiatrian pkl:lla.

Vanhuspsykiatrian poliklinikka ja osasto sijaitsevat Harjavallassa, ikäraja 68 vuotta.

Lastenpsykiatrian poliklinikka ja osasto sijaitsevat Porissa.

Satapsykiatrian rakennuksen valmistuessa Poriin vuonna 2023 moni toiminto muuttuu, osastoja yhdistyy ja tulee uusia.

5.3 Avohuollon ostopalvelut

A-klinikka OY, Kokemäen perhe- ja päihdeklinikan kanssa on tehty ostopalvelusopimus palvelujen tuottamisesta. Palveluna ostetaan pääasiassa avohuollon palveluja; vastaanottokäyntejä ja ajokorttiseurantoja. Tarvittaessa voidaan ostaa muitakin palveluita.

MIELI Tukitalo mielenterveys ry:n tarkoituksena on edistää mielenterveyttä sekä ehkäistä ongelmia. Toiminnallaan se vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen mielenterveyttä ja tarjoaa tukea ja apua eri ongelmatilanteissa. Se tarjoaa myös alueen asukkaille mahdollisuuden tehdä vapaaehtoista mielenterveystyötä, osallistua ja vaikuttaa mielenterveyden hyväksi.

Yhdistyksen perustehtävä tehtävää toteutetaan laaja-alaisesti tekemällä ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä, tuottamalla matalan kynnyksen tukipalveluita sekä palveluja enemmän tukea tarvitsevien ihmisten tueksi.

MIELI Tukitalo mielenterveys ry:n lähitoiminta-alueen muodostavat Sastamala, Huittinen ja Punkalaidun. Yhdistyksen toiminimenä on Tukitalo ja sen toimipisteet sijaitsevat Sastamalan ja Huittisten keskustoissa, mutta etä- ja verkkopalveluiden kautta palvelut ovat saavutettavissa lähes mistä tahansa. Tukitalo tarjoaa kriisiapua mm erilaisissa elämänsä kriiseissä, ihmissuhdeongelmissa ym. Tukitalolla on saatavilla myös Rikosuhripäivystyksen palvelut

Kriisiapu on tavoitteellista lyhytkestoista keskusteluapua ja tukea. Asiakkaita voidaan tavata myös pariskuntina, perheinä ja työyhteisöinä. Palvelut ovat asiakkaille maksuttomia, eikä niistä tehdä kirjauksia virallisiin sosiaalihuollon / terveydenhuollon asiakasjärjestelmiin. Järjestölähtöinen kriisiauttaminen on siten matalan kynnyksen palvelua, joka täydentää julkisia peruspalveluja. Kriisi-keskuksessa toimii sekä koulutettuja ammattihenkilöitä että koulutettuja ja tehtävissään ohjattuja vapaaehtoisia tukihenkilöitä.

Sastamalassa toimii lisäksi yhdistyksen ylläpitämä Asumisyksikkö Tukitalo, joka tarjoaa asumiseen ja arki-asioiden hoitamiseen tukea mm. mielenterveysdiagnoosin saaneille henkilöille. Yksikössä on viitekehyksenä toipumisorientaatio.

5.4 Laitospalvelut

Huittinen ostaa päihdelaitospalvelut pääasiassa yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Useimmiten käytetään Villa-Marjalinnan, Kankaanpään A-kodin ja Tampereen A-Klinikan Vieroitushoitoyksikön palveluita. Maksusitoumuksen palveluun myöntää Huittisten sosiaalikeskus tarvearvion pohjalta.

5.5 Julkisia palveluja täydentävät palvelut

Nimettömät alkoholistit (AA) on toveriseura, joka pyrkii täydelliseen raittiuteen vertaistukea tarjoamalla. AA perustuu vapaaehtoisuuteen ja sen ainoa jäsenvaatimus on halu lopettaa juominen. AA-jäsenyyteen ei liity maksuvelvoitetta. Ryhmä toimii mm. Sastamalassa, Lemmenpolku 8. (www.aa.fi)

Al-Anon on päihteenkäyttäjien omaisten vertaistukiryhmä, joka toimii mm. Porissa. (Mikonkatu 26, Pori ti klo 18, (auttava puh. 050 431 8495 klo 17-21)

A-kilta on yhdistys toimii mm. Harjavallassa. Sen tavoitteena on edistää ja tukea päihdeongelmaisten omaehtoista pyrkimystä parempaan elämänlaatuun. Toiminnassa on tärkeää onnistumisen kokemusten jakaminen eli vertaistuki. A-killan toimintaan voi osallistua selvänä. (Sammonkatu 6 A 1 p.0449252539 [akilta.harjavalta\(at\)gmail.com](mailto:akilta.harjavalta(at)gmail.com))

Nimettömät Narkomaanit on hyötyä tavoittelematon, miesten ja naisten toveriseura niille, joille huumeista on muodostunut ensisijainen ongelma. Jäsenet ovat toipuvia päihdeongelmaisia, jotka kokoontuvat säännöllisesti auttaakseen toisiaan pysyäkseen puhtaana. (NA:n infopuhelin 050 307 7597 klo 18-20, perjantaisin myös klo 12-14.)

FinFami Satakunta ry on omaisyhdistys, joka tarjoaa tietoa, tukea ja toimintaa omaisille, joilla on huoli omasta jaksamisestaan tai läheisensä mielenterveydestä. Tarkoituksena on auttaa ja tukea satakuntalaisia mielenterveysomaisia. Yhdistys tarjoaa omaisille vertaistukea, omaisneuvontaa, tietoa sekä keinoja oman hyvinvoinnin ylläpitämiseen sekä tiedottaa edunvalvonnasta. Mielenterveysomainen on kuka tahansa mielenterveysongelmista kärsivän läheinen. Kansalaisjärjestönä FinFami Satakunta ry:n toimintaa toteuttavat vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneet. Yhdistyksen tavoitteena on myös tehdä entistä parempaa yhteistyötä muiden järjestöjen, kuntien ja kaupunkien kanssa ja tulevaisuudessa myös yritysten kanssa. (Omaisneuvontaa psyykkisesti oirehtivan läheisille arkisin klo: 9-15 p. 044 303 62 82 tai p. 044 5454 628 <https://www.finfamisatakunta.fi/ajankohtaista/omaisneuvontaa-sinulle-joka-olet-huolissasi-laheisesi-mielenterveydesta/>)

Digitaaliset ovat viime vuosina lisääntyneet voimakkaasti. Erilaiset teknologiaa hyödyntävät tieto-, neuvonta- ja vertaistukipalvelut ovat nykyään merkittävä osa päihde- ja mielenterveyssuostusta. Nämä palvelut ovat asiakkaille helposti käytettäviä ja lähestyttäviä, myös silloin kun muu palvelujärjestelmä on vaikeasti tavoitettavissa. Palveluihin kuuluu sekä ammattilaisten tarjoamaa neuvontaa että vertaistukea. (mm. www.mielenterveystalo.fi, www.paihdelinkki.fi , www.peluuri.fi)

6. Päihde- ja mielenterveystyön kehittämistoimenpiteet

Päihde- ja mielenterveyssuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi ja päihde- ja mielenterveystyön kehittämiseksi tarvitaan yhteisesti sovittuja toimenpiteitä. Toimenpiteet tukevat päihde- ja mielenterveysstrategian tavoitteita. Toimenpiteitä mietittäessä on huomioitu myös valtakunnalliset suositukset.

Huittisten päihde- ja mielenterveystyön kehittämiskohteita ovat:

1. Varhaisvaiheen päihdeongelman tai mielenterveyshäiriön tunnistaminen ja päihhteettömyyteen kannustaminen
2. Selkeät toimintatavat lapsen- ja nuoren päihdeidenkäytön ennaltaehkäisystä ja varhaisesta puuttumisesta
3. Vanhempien päihdeasenteet ja vastuu: Vanhemmat kannustavat omaa lasta päihhteettömyyteen ja suhtautuvat mahdollisiin päihdekokeiluihin vakavasti
4. Selkeät hoitopolut: Työntekijöillä on selkeä kuva miten ja minne päihde- ja/tai mielenterveysongelmista kärsivä asiakas ohjataan ja millä kriteereillä
5. Mielenterveys- ja päihdepalveluiden turvaaminen kaikenikäisille
6. Moniammatillinen yhteistyö, varhainen puuttuminen päihde- ja mielenterveysasioissa lisääntyy
7. Iäkkäiden alkoholinkäytön riskirajat tiedostetaan ja terveysriskit tunnistetaan

Huittisten omalla hyvinvointisuunnittelulla on tärkeä rooli ehkäisevälle päihdetyölle, koska omilla päätöksillä voidaan edistää ehkäisevää päihdetyötä. Huittisten kaupungin päättäjien vastuulla on huolehtia siitä, että ehkäisevä päihdetyö ulottuu kaikkiin väestöryhmiin ja se on pitkäjännitteistä sekä koordinoitua. Järjestöjen ja muiden toimijoiden välttämättömyys yhteistyökumppaneina on syytä muistaa kun toteutetaan yhteisesti sovittuja tavoitteita.

7. Seuranta ja arviointi

Päihde- ja mielenterveyssuunnitelman seuranta ja arviointi on tärkeää, jotta päihdetilanteen ja palvelurakenteen muutokset sekä valittujen toimintatapojen käyttökelpoisuus ja tulokset saadaan näkyviin. Ehkäisevä päihdetyö edistää ihmisten terveyttä ja luo mahdollisuuksia mielen hyvinvoinnin edellytyksille. Työ vaatii poliittisilta päättäjiltä ja tekijöiltään sitkeyttä ja pitkäjänteisyyttä, sillä ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön tyypillisiä tavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa nopeasti: esimerkiksi asenteiden muutos ja muutokset toimintaympäristöihin tai yhteisöjen eri tavoin ylläpitämiin toimintatapoihin eivät tapahdu hetkessä.

Kouluilla on tärkeä rooli lasten ja nuorten terveyden edistämisessä, sillä lapset ja nuoret ovat suuren osan ajastaan niiden vaikutuspiirissä elämänvaiheessa, jolloin kehitys ja kasvu on voimakasta. Näinä vuosina lapset ja nuoret omaksuvat uusia elämäntapoja ja asenteita, jotka voivat edistää terveyttä ja toimintakykyä aikuisena. Paikallisesti toteutettavan terveyden edistämisen suunnitelmallisuuden ja pitkäjänteisyyden varmistamiseksi nuorten hyvinvointia tulee seurata ja arvioida säännöllisin väliajoin. Kouluterveyskysely on hyvä väline lasten ja nuorten terveyden ja hyvinvoinnin seurantaan sekä kunnan että koulun tasolla. Paikallistason tuloksia on mahdollisuus verrata myös maakunnan ja valtakunnan tilanteeseen. Näin voidaan myös asettaa konkreettisia tavoitteita lähivuosiksi.

Huittisten kaupunginvaltuusto on nimennyt Huittisiin päihdetyöryhmän. Päihdetyöryhmän tehtävänä on muun muassa vastata päihdetyön suunnittelusta, sopia yhteistyöstä ja toimintavastuista, seurata toiminta-alueen päihdetilannetta ja päihdetyön vaikuttavuutta osana hyvinvointityötä, tehdä esityksiä ja aloitteita sekä huolehtia tiedotuksesta.

Huittisten päihde- ja mielenterveyssuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta kuuluu perusturvavaliokunnalle, joka käsittelee ja arvioi tavoitteiden toteutumista vuosittain talousarvion toteutumisen ja talousarvion laatimisen yhteydessä.